

Innhold

Forord	11
Relasjoner i pedagogikken	13
<i>Mirjam Hørkestad Olsen</i>	
Innledning	13
Baumans liv og forfatterskap	14
Pedagogiske relasjoner	16
Kort om bokens oppbygning	17
Relasjoner og den etiske refleksjon	18
Relasjoner og klassifisering	19
Relasjoner og det fremmede	20
Relasjoner og fellesskapet	20
Moderniteten og postmoderniteten som sosiale strukturer	22
<i>Øystein Nilsen</i>	
Ordensprosjektet	22
Bauman og Foucault	24
Den fremmede	26
Postmodernitetens fremmede	27
Flytende modernitet	31
En sosiologi om postmoderniteten	33
Et fundamentalt brudd?	35
Relasjoner i en flytende modernitet	39
DEL 1 RELASJONER OG DEN ETISKE REFLEKSJON	41
Praksisfortellingen som utgangspunkt for utvikling av lærerstudenters profesjonsetiske bevissthet	43
<i>Rigmor Mikkelsen</i>	
Innledning	43
Teoretiske perspektiver	44
Profesjonsetisk bevissthet	44

Hvordan utvikles profesjonsetisk bevissthet?	45
Praksisfortellingen i lærerutdanningen	47
Studiens fremgangsmåte.	47
Praksisfortellingen som metodisk utgangspunkt.	47
Utvalg og intervju	48
Kvalitet og analyser i forskningsarbeidet.	48
Resultatpresentasjon og diskusjon	49
Studentenes profesjonsetiske dilemmaer.	49
Arbeidet med praksisfortellingene	51
Tanker om læreryrket og profesjonsetikk	55
Avsluttende drøfting av funn	56
Læreres refleksjoner over relasjonskompetanse	59
<i>Ann Elise Rønbeck</i>	
Innledning	59
Teoretiske perspektiver	60
Moralens betydning for relasjoner og relasjonskompetanse.	60
Den moralske impuls	61
Studiens fremgangsmåte.	64
Utvalg og informanter, intervjuguide og analyse.	64
Forskningens kvalitet	65
Resultatpresentasjon.	65
Relasjonskompetanse som begrep.	66
Relasjonskompetanse og eleven som subjekt.	66
Relasjonskompetanse og etikk og moral	67
Lærers relasjonskompetanse	68
Elevs relasjonskompetanse.	68
Drøfting av funn	69
Relasjonskompetanse og moralsk impuls	69
Relasjoner og hensyn til Den Andre	71
Læreres relasjonskompetanse	73
Elevs relasjonskompetanse.	74
Oppsummering	75

DEL 2 RELASJONER OG KLASSIFISERING 77

Skolens menneskelige avfall – klassifisering som basis for relasjoner. 79*Mirjam Harketstad Olsen*

Innledning	79
Teoretiske perspektiver	80
Klassifisering og kategorisering	80
Usynlig og utenkelig	82
Studiens fremgangsmåte	83
Resultatpresentasjon	84
Mødrene om barna og skolen	84
Mødrene om klassifisering	85
Mødrene om relasjoner i et individperspektiv	86
Mødrene om relasjoner i et systemperspektiv	89
Drøfting av funn	91
Klassifisering og kategorisering av barna	91
Relasjoner i et individperspektiv	93
Relasjoner i et systemperspektiv	94
Avsluttende drøfting	96

Relasjoner i en tosidig klassifisering 98*Alf Rune Planting Mathisen og Mirjam Harketstad Olsen*

Innledning	98
Teoretiske perspektiver	99
Klassifisering og overvåking	99
Klassifisering og relasjoner	100
Selvverd, prestasjoner og relasjoner	101
Studiens fremgangsmåte	102
Resultatpresentasjon	103
Ytre klassifisering	104
Indre klassifisering	104
Relasjon til lærer	106
Relasjon til medelever	107
Drøfting av funn	108
Det ytre og det indre panoptikon	108
Panoptikon i et relasjonsperspektiv	110
Avsluttende drøfting	112

«Jeg er mitt barns ombudsmann» 113
– erfaringen til mødre hvis barn trenger utvidet støtte i skolen

Hermína Gunnþórsdóttir

Innledning	113
Konteksten.	114
Teoretiske perspektiver	114
Baumans teorier om fiender, venner og den fremmede	115
Studiens fremgangsmåte	118
Data og informanter	118
Spørsmål og analyse	118
Etiske spørsmål, riktighet og restriksjoner.	119
Resultatpresentasjon.	120
Systemet som svikter	120
Mødrenes mangfoldige roller	122
Stress og press i familien.	124
Påvirkninger på mødrenes sosiale og faglige liv.	125
Diskusjon.	126
Mangel på dialog	126
Den fremmede.	128
Avsluttende drøfting.	129

DEL 3 RELASJONER OG DEN FREMMEDE 131

Utenfor eller innenfor? 133

**Elevers opplevelse av tilhørighet og deltakelse på en alternativ
 opplæringsarena**

Mona Rist

Innledning	133
Teoretiske perspektiver	135
Inkludering og tilpasset opplæring	135
Marginalisering og frafallsproblematikk	137
De fremmede i den flytende moderniteten.	138
Lærer- og elevrelasjoner	139
Studiens fremgangsmåte	141
Vitenskapsteoretisk tilnærming og design.	141
Empirisk grunnlag, utvalg og analyser	142

Etisk perspektiv og forskningskvalitet.	144
Resultatpresentasjon.	144
Selvbestemmelse.	144
Relasjonen til lærere.	145
Et nytt fellesskap	147
Drøfting av funn	147
Selvbestemmelse – med ambivalens?	149
Et nytt fellesskap og dermed inkludering innenfor nye rammer?	150
Er relasjonen til læreren avgjørende for opplevd inkludering?	150
Avsluttende drøfting.	151
DEL 4 RELASJONER OG FELLESKAPET	153
Fellesskapets og relasjonenes betydning for frafall i videregående skole	155
<i>Anne-Mette Bjøru</i>	
Innledning.	155
Teoretiske perspektiver.	156
Individualitet og fellesskap.	156
Studiens fremgangsmåte.	160
Vitenskapsteoretisk posisjon, utvalg og metode	160
Re-lesing og analyse av data	161
Kvalitet i forskning.	162
Resultatpresentasjon.	163
Kontekstualisering av det Astrid fortalte.	163
Om individualitet og fellesskap	163
Om relasjoner til medelever og lærere.	165
Drøfting av funn	167
Om inkludering i fellesskapet.	167
Hva har betydning for å etablere relasjoner?	168
Avsluttende drøfting.	170

Lærerens rolle i utvikling av positive relasjoner i klassens læringsfellesskap	171
<i>Jorun Buli-Holmberg og Linda Holen Moen</i>	
Innledning	171
Fellesskapets muligheter for relasjonsbygging	173
Å skape trygghet gjennom anerkjennende kommunikasjon	173
Autonomi og verdsetting av særegenhet og identitet	175
Studiens fremgangsmåte	176
Resultater og drøftinger	178
Hvordan lærer skaper trygghet gjennom anerkjennende kommunika- sjon	178
Hvordan læreren retter oppmerksomheten mot autonomi og verdsetter elevenes særegenhet og identitet	182
Avsluttende drøfting og konklusjoner	186
 Referanser	 188
 Stikkordregister	 199

Forord

Med denne boken har pedagogikkmiljøet fått supplert sitt repertoar av fagbøker om relasjoner. Likevel tror vi at en bok som denne har manglet i hyllene. Bokens teori om relasjoner er i stor grad hentet fra sosiologien, med Zygmunt Bauman som den førende teoretiker. Dette grepet gir helt nye muligheter for å diskutere relasjonens betydning i pedagogisk sammenheng.

Boken har sitt utspring i forskergruppen «Inkludering og tilpasset opplæring» ved UiT Norges arktiske universitet. Forskergruppen er opptatt av å undersøke hva som kan bidra til å føre oss nærmere målet om et inkluderende læringsmiljø, et læringsmiljø tilpasset alle elevs evner og forutsetninger. Gjennom boken presenteres resultater fra ulike delprosjekter i gruppen, prosjekter som alle har temaet relasjoner i fokus.

Gjennom sitt arbeid har gruppen knyttet til seg samarbeidspartnere som er opptatt av lignende spørsmål. De bidrar til en større bredde i det materialet som presenteres, og gjør stemmen fra nord sterkere.

Arbeidet med boken har vært en lærerik og god prosess for forfattergruppen generelt, og for meg som redaktør spesielt. Hvert kapittel har vært grundig gjennomgått av samtlige medforfattere. Det er gitt respons gjennom hele skriveprosessen, respons som har født nye ideer og refleksjoner, slik at hver forfatter har hatt noe å gå videre på. Alle kapitlene i boken er i tillegg fagfellevurderte.

Mitt første barnebarn ble født i bokens sluttprosess. Relasjonen bestemor-barnebarn er en helt ny erfaring. Denne nye relasjonen har grepet inn i livet og gitt nye perspektiver. Et lite individ har møtt verden, totalt avhengig av at noen ser henne og møter hennes behov. Dette kan overføres til det pedagogiske fagområdet. Mangfoldet av barn og unge skal i møtet med skolen etablere stadig nye relasjoner. De trenger å bli sett og møtt med anerkjennelse. De trenger at deres behov blir møtt.

Takk til alle som har bidratt til at denne boken ble en realitet. Takk til hver eneste kapitelforfatter som har brukt tid, ikke bare på sitt eget kapittel, men også på å heve kvaliteten på de øvrige kapitlene. Takk til forlaget med Laila Brantenberg i spissen som valgte å satse på ideen som ble født. Takk til Fredrik

Danielsen som i rollen som skriveassistent har bidratt til at tidsfristene var mulig å overholde. Vi håper denne boken kan være en inspirasjon til å tenke helt nytt om relasjonene i pedagogikken.

Alta, mai 2016

Mirjam Harketstad Olsen